

Анотація

А.И.Приходько

Историографическая и источниковая основа изучения общественных инициатив в области физического воспитания учащейся молодежи в XIX–начале XX вв.

В статье представлен аналитический обзор источниковой основы исследования проблемы развития общественных инициатив в области физического воспитания учащейся молодежи в XIX – начале XX вв. Охарактеризовано пласт архивных документов, фотодокументов, печатных изданий: законодательные и публично-правовые акты, материалы делопроизводства; внутренняя документация учреждений образования, воспитательных внешкольных организаций; статистические материалы; книжная литература; педагогическая и специальная периодика и пр.

Ключевые слова: история педагогики, источник, физическое воспитание, образование.

Summary

A.I.Prykhod'ko

Historiographical and Historical Basis of the Study of Public Initiatives in the Field of Youth Physical Education in the XIX – Beginning of the XX Century

Analytical review of the literature and document basis of the problem of public initiatives development in the field of youth physical education in the XIX – the beginning of XX century has been carried out in the article. Stratum of archives documents, photo documents, published materials have been characterized: legislative and official statements, facts of record keeping; internal documentation of education institutions, pedagogical out-of-school organizations; statistical data; books literature; pedagogical and special periodicals etc.

Key words: history of pedagogy, source, physical education.

Дата надходження статті: «10» жовтня 2013 р.

УДК 378.091.12(09)(477)»1950/2000

М.В.РАЗОРЬОНОВА,

кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Луганськ)

Характеристика джерельної бази дослідження історії розвитку кадрового потенціалу ВНЗ в Україні

Обґрунтовано структуру джерельної бази дослідження історії розвитку кадрового потенціалу вищих навчальних закладів України в другій половині XX століття, яка складається з трьох груп джерел: 1) праці, аналіз яких дає змогу розробити методологію дослідження; 2) праці, які становлять теоретичний ґрунт дослідження; 3) різноманітні документи, у яких у конкретних фактах відбито розвиток кадрового потенціалу ВНЗ України у вибраний відрізок часу і в попередні часи. Доведено, що використання цих джерел у комплексі надає змогу відстежити особливості, виявити тенденції й закономірності, обґрунтувати принципи, розробити програми й моделі управління розвитком кадрового потенціалу університетів, реалізація яких стане запорукою успішного входження українських вишів у світовий освітній простір.

Ключові слова: джерельна база, документ, вищий навчальний заклад, кадровий потенціал.

Постановка проблеми у загальному вигляді... На сьогодні головним завданням розвитку вищої освіти України є її входження в світовий освітній простір у якості його повноцінного компонента. Розв'язання цього завдання неможливе без наявності відповідного кадрового потенціалу вищих навчальних закладів, який є запорукою успішної реалізації вищим навчальним цим закладом своєї місії. Звідси витікає, що дослідження проблеми розвитку кадрового потенціалу університетів належить до найбільш актуальних проблем сучасної теорії управління освітою. Проте для виявлення найбільш перспективних шляхів розвитку кадрового потенціалу вишів України в сучасних умовах доцільно звернутися до досвіду минулого й виявити особливості й тенденції цього розвитку в другій половині XX століття – етапі, який передував сьогоdnішньому.

Формулювання цілей статті ... **Мета** даної **статті** – обґрунтувати джерельну базу дослідження історії розвитку кадрового потенціалу вищих навчальних закладів в Україні в означений період. Детальне обґрунтування джерельної бази такого дослідження ще не було представлено в наукових публікаціях.

Аналіз досліджень і публікацій та виклад основного матеріалу... Методологічні принципи формування джерельної бази історико-педагогічного дослідження закладено в працях О.Адаменко, Л.Березівської, Л.Ваховського, Н.Дічек, В.Курила, Д.Раскіна, О.Сухомлинської, В.Федяєвої, Є.Хрикова та ін. Коротко вони розкриваються в наступних положеннях: первинна інформація, яка

надходить з різних джерел, має бути різноманітною, взаємно доповнюватись та якомога повно відображати всі аспекти предмета дослідження; дані, які містяться у відібраних джерелах, мають давати не тільки багатогранну й повну, а й обов'язково достовірну інформацію; джерела мають надавати можливість оптимального охоплення найбільш істотних фактів [1–3; 10; 13; 16; 19–21 та ін.].

Користуючись цими принципами, ми вважаємо, що джерельну базу дослідження історії розвитку кадрового потенціалу українських ВНЗ в другій половині ХХ століття варто структурувати, виділивши в ній такі групи джерел: 1) праці, аналіз яких дає змогу розробити методологію дослідження; 2) праці, які становлять теоретичний ґрунт дослідження; 3) різноманітні документи, у яких у конкретних фактах відбито розвиток кадрового потенціалу ВНЗ України як у вибраний відрізок часу, так і в попередні часи. Розглянемо кожну з цих груп джерел.

До першої групи ми відносимо роботи, у яких розкрито головні положення філософії нестабільності (І.Пригожин, І.Стенгерс), системного (І.Блауберг, В.Садовський, А.Уйомов, Н.Кузьміна, Е.Юдін), компетентнісного (В.Вайденко, Е.Зеер, І.Зимня, О.Овчарук, О.Пометун, А.Хуторський), аксіологічного (В.Крижко, В.Кремень, І.Мамаєва), акмеологічного (Б.Ананьєв, А.Деркач, Н.Кузьміна) підходів, теорії самоорганізації (І.Пригожин, В.Бранський, В.Кремень, В.Степін, С.Пожарський, В.Василькова), людських стосунків та гуманістичного управління (М.Фолет, Ч.Барнард, Е.Мейо, Ф.Ротлісберг, А.Маслоу, Д.Макгрегор), організації, що сама навчається (П.Сенге), теорії управління педагогічними системами (Є.Хриков), моделювання (Б.Койшибаєва, Л.Кудрявцев, Л.Растрігін, П.Сікорський, Р.Шеннон, В.Штофф), положення кадрового менеджменту щодо завдань, змісту та методів роботи з персоналом (Р.Дафт, Дж.Іванцевич, А.Кемпінски, Д.Кендрик, Т.Коно, М.Мескон, Г.Шмідт), методології педагогічних досліджень (С.Гончаренко, В. Загвязинський, В.Краєвський, Є.Бережнова, О.Сухомлинська, Є.Хриков). Саме ці праці дозволяють розробити методологію дослідження історії розвитку кадрового потенціалу вищих навчальних закладів України в другій половині ХХ століття.

До другої групи джерел належать публікації й дисертації, у яких відбито загальні питання розвитку концепції управління потенціалом організації (В.Авдеєнко, О.Амоша, М.Ануфрієв, В.Архіпова, М.Бухалков, А.Воронкова, В.Гавва, В.Герасимчук, В.Гнатушенко, Р.Дафт, І.Джаїн, О.Добикіна, І.Должанський, В.Заруба, Н.Іванов, О.Козирева, Н.Краснокутська, Б.Крижанівський, Є.Лапін, Л.Ревуцький, М.Сліжіс, В.Спінрін, Е.Фігурнов, С.Хейнман, В.Хомяков, В.Хрумкий, Д.Черніков, П.Шаповалов, Д.Шевченко, Ю.Шипуліна та ін.) та різні аспекти проблеми управління персоналом у різних організаціях (К.Боумен, Е.Воутелайнен, Дж.Іванцевич, А.Кемпінски, Д.Кендрик, Т.Коно, М.Мескон, Г.Шмідт та ін.), яка проаналізовано багаторівневу структуру (О.Сіренко) та досліджено окремі складові потенціалу вищого навчального закладу (В.Андрієнко, М. Артюхіна, А.Єгоршин, Д.Закірова, Л.Захарчук, І.Каленюк, Г. Красноженова, П.Куліков, І.Палкін, С.Мічківський, Т.Моїсєєва, О.Сіренко, Є.Чернишова та ін.), проблеми управління якістю педагогічної діяльності в різних педагогічних системах (В.Бондар, І.Є.Булах, Г.Єльникова, Л.Калініна, Ю.Мокіна, В.Олійник, В.Пікельна, С.Сисоєва, Т.Сич, Т.Сорочан, Є.Хриков та ін.) [12; 14; 23 та ін.]. Роботи названих авторів складають теоретичну основу дослідження, тому розглянемо на прикладах, що саме в напрацюваннях цих учених має цінність для нашого дослідження.

Так, наприклад, Л.Ільїч проаналізувала трудовий потенціал регіонів України на початку ХХІ століття й розробила теоретико-методичну базу визначення ефективності його використання та стратегії підвищення цієї ефективності [8]. У працях таких авторів, як К.Боумен, Е.Воутелайнен, Дж.Іванцевич, А.Кемпінски, Д.Кендрик, Т.Коно, М.Мескон, Г.Шмідт розглянуто еволюцію концепцій менеджменту та підходів до управління персоналом, визначено зміст сучасної системи управління персоналом, загальні принципи й методи стратегічного управління людськими ресурсами. І хоча у більшості з цих робіт йдеться про проблеми управління кадрами на підприємствах та в бізнес-організаціях, орієнтація на вивчення історії розвитку кадрового потенціалу ВНЗ України крізь призму еволюції концепцій менеджменту та загальних підходів до управління персоналом для нашого дослідження є корисним.

Теоретичним підґрунтям нашого дослідження є також роботи: В.Олійника та Є.Чернишової, які розглянули сучасні підходи та виявили чинники розвитку кадрового потенціалу в системі післядипломної педагогічної освіти [24–25]; В.Радченка, предметом дослідження якого були зміст і технологія управління якістю професійної діяльності викладачів вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації на засадах менеджменту і мотивації праці [15]; Ю.Мокіної, яка розробила науково обґрунтовані математичні моделі оцінювання діяльності науково-педагогічного персоналу вищих навчальних закладів, придатних для управління ефективністю цієї діяльності [14]; Е.Астахової, А.Березовського, І.Болтіна, В.Вятишева, І.Герасимова, Д.Мануйлова, Л.Романкової, І.Федорова та ін., у яких фрагментарно представлено різні аспекти вдосконалення системи управління кадрами у ВНЗ, В.Андрущенко, К.Астахової, Т.Боголіб, Д.Дзвінчука, В.Кременя,

В.Кушніра, В.Лугового, О.Навроцького, С.Ніколаєнка, Д.Полякова, Є.Хрикова та ін., які розглянули окремі аспекти розвитку кадрового потенціалу вищих навчальних закладів на тлі загальних питань розвитку вищої освіти та управління педагогічними системами [5; 7; 11 та ін.]; О.Котової, яка проаналізувала розвиток системи підготовки й атестації науково-педагогічних кадрів в Україні в 1992 – 1998 роках [9].

Головною особливістю другої групи джерел, які становлять теоретичне підґрунтя нашого дослідження, є її міждисциплінарність, оскільки до цієї групи входять дослідження не лише з педагогіки, а й з економіки (див., наприклад, дис. І. Ходикіної «Університетська освіта в контексті інноваційного розвитку України» та Ю.Мокіної «Математичні моделі в системах управління ефективністю діяльності професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів»), соціології (див., наприклад, дис. Л.Герасіної «Оновлення сучасної вищої школи в контексті глобальних проблем освіти» та І.Зотової «Соціальна ідентичність викладача сучасної вищої школи»), державного управління (див., наприклад, дис. О.Котової «Розвиток системи підготовки і атестації наукових і науково-педагогічних кадрів в Україні (1992–1998 рр.)» та Т.І.Гладкої «Державне управління інноваційним розвитком освіти в Україні»), історії (див., наприклад, дис. О.Сергійчук «Вища школа України в умовах лібералізації суспільного життя 1953–1964 рр.») та ін. [6; 9; 14; 17; 22 та ін.].

Аналіз джерел другої групи дозволяє не лише встановити стан дослідженості проблеми управління розвитком кадрового потенціалу вищих навчальних закладів, а й визначити сутність поняття «кадровий потенціал ВНЗ», складові цього потенціалу, обґрунтувати критерії ефективності управління його розвитком, засвідчити існування суперечностей, які обумовлюють необхідність проведення дослідження.

Третю групу складають не лише документальні джерела, які надають досліднику фактичні дані (кількість викладачів у різних ВНЗ у різні роки, розподіл за статтю, віком, освітою, науковими ступенями й ученими званнями, спеціальностями, законодавчі та нормативні вимоги до викладачів, процедури прийому на роботу, шляхи підвищення кваліфікації тощо), а й навіть особисті документи, у яких зафіксовані прояви свідомості самих викладачів, керівників вузів, студентів, роботодавців, журналістів щодо ідеального та реального викладача ВНЗ, необхідних, бажаних, небажаних та неприпустимих його якостей.

До третьої групи джерел належать: закони; нормативні документи (наприклад, документи, у яких відбито нормативно-правове регулювання підготовки та атестації науково-педагогічних кадрів); статистичні документи (збірники державної статистики, статистичні довідники, різноманітні статистичні звіти тощо); статuti ВНЗ; плани і програми діяльності ВНЗ; накази (про прийом на роботу, звільнення, зарахування до та відрядження з аспірантури та докторантури, заохочення та покарання викладачів тощо); аналітичні звіти; протоколи засідань учених рад; індивідуальні плани викладачів; результати опитування учасників навчально-виховного процесу щодо ролі, реальних та бажаних якостей викладачів ВНЗ; особисті справи викладачів; продукти професійної творчої діяльності викладачів (статті, підручники, методичні посібники тощо); мемуари керівників і викладачів ВНЗ, працівників профільного міністерства; програми кандидатів на посаду ректора; опубліковані в пресі інтерв'ю керівників освіти різного рівня, викладачів, студентів та випускників ВНЗ; дисертації, монографії, наукові й публіцистичні статті з питань формування й розвитку кадрового потенціалу ВНЗ.

Доцільним є не тільки ретельний аналіз кожного із цих джерел, а й зіставлення наведеної в них інформації. Так, наприклад, якщо в програмі діяльності ВНЗ проголошується курс на активне міжнародне співробітництво, а серед наказів про відрядження на рік нема жодного, де б йшлося про відрядження когось із викладачів на міжнародну конференцію або організацію запрошення й зустрічі зарубіжних учених та викладачів, то можна зробити висновок про те, що проголошений курс не реалізується.

Як видно з переліку джерел третьої групи, серед них є і первинні, і вторинні матеріали. Прикладом первинного документу може бути програма розвитку кадрового потенціалу ВНЗ. Прикладом вторинного – стаття в університетській газеті з аналізом цієї програми. Досліднику слід пам'ятати, що вторинні джерела – це опрацьовані автором(ами) первинні, і певна інформація в них може бути відсутньою або автор(и) може(уть) зробити певні акценти, не притаманні первинному документу. Тому варто уточнювати інформацію, отриману з вторинних джерел, зіставляти її з інформацією, яка міститься в первинних джерелах.

Аналіз джерел третьої групи дає змогу остаточно підтвердити існування суперечностей, які обумовлюють необхідність проведення дослідження, отримати відомості, необхідні для фактографічного опису викладацького складу ВНЗ та організації кадрової роботи у сфері вищої освіти; побачити відбиті в документальних джерелах особливості розвитку кадрового потенціалу в різні роки досліджуваного періоду; відстежити динаміку й виявити загальні тенденції цього

розвитку, оскільки саме в цих джерелах поряд з фактами в різній мірі відбиваються норми, цінності, пріоритети як організації в цілому, так і її суб'єктів щодо формування й розвитку кадрового потенціалу ВНЗ.

Використання в ході дослідження історії розвитку кадрового потенціалу описаної вище джерельної бази дасть змогу отримати достовірні дані й стане передумовою формулювання важливих об'єктивних висновків про предмет дослідження, оскільки така база містить документи, які: відрізняються своїм цільовим призначенням; адресовані різним реципієнтам; призначаються для масової інформації або є засобами внутрішньо групового інформування; різні за технікою фіксації інформації (як паперові, так і електронні) тощо. У процесі формування такої джерельної бази реалізовано головні методологічні принципи формування джерельної бази історико-педагогічного дослідження: використання різних за змістом та формою джерел, що надають різноманітну інформацію, яка достатньо повно й достовірно відображає найбільш суттєві особливості предмета дослідження.

Висновки й перспективні напрями подальших досліджень... Кожна з названих трьох груп джерел дозволяє розв'язати окремі завдання дослідження історії розвитку кадрового потенціалу вищих навчальних закладів України в другій половині ХХ століття, а використання їх у комплексі надає змогу відстежити особливості, виявити тенденції й закономірності цього розвитку в означений період і на цій основі в подальших дослідженнях обґрунтувати принципи, розробити такі програми й моделі управління розвитком кадрового потенціалу університетів, реалізація яких стане запорукою успішного входження українських вишів у світовий освітній простір.

Список використаних джерел і літератури:

1. Адаменко О. В. Вибірковий метод в історико-педагогічному дослідженні / О. В. Адаменко // Рід. шк. – 2009. – № 5–6. – С. 8–11.
2. Адаменко О. В. Методологічні засади дослідження історії розвитку педагогічної науки / О. В. Адаменко // Рід. шк. – 2013. – № 1–2. – С. 8–14.
3. Адаменко О. В. Розвиток педагогічної науки в Україні в другій половині ХХ століття : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Олена Вікторівна Адаменко. – Луганськ, 2006. – 613 с.
4. Астахова Е. В. Кадровый корпус высшей школы Украины : метаморфозы развития : [моногр.] / Е. В. Астахова. – Х. : изд-во НУА, 2006. – 188 с.
5. Боголіб Т. М. Принципи управління вузом : [моногр.] / Т. М. Боголіб. – К. : Тов-во «Знання», КОО, 2004. – 204 с.
6. Гладка Т. І. Державне управління інноваційним розвитком освіти в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з державного управління : спец. 25.00.01 «Теорія та історія держ. упр.» / Т. І. Гладка. – Х., 2011. – 20 с.
7. Дзвінчук Д. І. Державне управління освітою в Україні: тенденції і законодавство : [посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Д. Дзвінчук. – К. : НІЧЛАВА, 2003. – 239 с.
8. Ільч Л. М. Трудовий потенціал України та ефективність його використання : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук : 08.09.01 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика / Л. М. Ільч. – К., 2006. – 20 с.
9. Котова О. Г. Розвиток системи підготовки і атестації наукових і науково-педагогічних кадрів в Україні (1992 – 1998 рр.) : дис. ... канд. наук з державного управління : 25.00.05 / Ольга Геральдівна Котова. – К., 2000. – 195 с.
10. Курило В. С. Становлення і розвиток системи освіти та педагогічної думки Східноукраїнського регіону в ХХ столітті : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Віталій Семенович Курило. – Луганськ, 2000. – 507 с.
11. Кушнір В. А. Теоретико-методологічні основи системного аналізу педагогічного процесу вищої школи : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / В. А. Кушнір. – Кіровоград, 2003. – 491 с.
12. Олейник В. В. Современные подходы к развитию кадрового потенциала системы последишного педагогического образования / В. В. Олейник // Последипломное образование в Украине. – 2010. – № 2. – С. 3–7.
13. Методологічні засади педагогічного дослідження : [моногр.] / авт. кол. : Є. М. Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило та ін. ; за заг. ред. В. С. Курила, Є. М. Хрикова ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ, 2013. – 248 с.
14. Мокіна Ю. В. Математичні моделі в системах управління ефективністю діяльності професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. кандидата екон. наук : 08.03.02 / Ю. В. Мокіна. – К., 2006. – 22 с.
15. Радченко В. М. Управління якістю професійної діяльності викладачів вищих навчальних закладів І–ІІ рівнів акредитації : дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.01 / Віктор Миколайович Радченко. – К., 2007. – 209 с.
16. Раскин Д. И. Классификация историко-педагогических источников / Д. И. Раскин // Историкографические и методологические проблемы изучения истории отеч. школы и педагогики. – М. : Изд-во АПН СССР, 1989. – С. 85 – 99.
17. Сергійчук О. Вища школа України в умовах лібералізації суспільного життя 1953 – 1964 рр. : дис. канд. істор. наук : 07.00.01 / Олена Миколаївна Сергійчук. – Переяслав-Хмельницький, 2002. – 229 с.
18. Сіренко О. М. Аналіз багаторівневої структури потенціалу ВНЗ / О. М. Сіренко [Електронний ресурс]. –

Режим доступу : <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/13997/1/14.doc>

19. Сухомлинська О. В. Деякі питання етимології педагогічного знання / О. В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2001. – № 1. – С. 2–7.
20. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. – К. : АПН, 2003. – 68 с.
21. Сухомлинська О. В. Концептуальні засади розвитку історико-педагогічної науки в Україні / О. В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 1999. – № 1. – С. 31–45.
22. Ходикіна І. Ю. Університетська освіта в контексті інноваційного розвитку України : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 08.09.01 / Інна Юрївна Ходикіна. – Львів, 2006. – 243 с.
23. Хриков С. М. Управління навчальним закладом : навч. посіб. / С. М. Хриков. – К. : Знання, 2006. – 365 с.
24. Чернишова Є. Р. Розвиток кадрового потенціалу навчальних закладів системи вищої освіти: зарубіжний досвід / Є. Р. Чернишова // Порівняльно-педагогічні студії № 2(12), 2012. – С. 68–80.
25. Чернишова Є. Р. Теорія і практика формування кадрового потенціалу навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти : дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 / Чернишова Євгенія Родіонівна. – К., 2013. – 443 с.

Анотація

М.В.Разорёнова

Характеристика источниковей базы исследования истории развития кадрового потенциала высших учебных заведений Украины

Обоснована структура источниковей базы исследования истории развития кадрового потенциала высших учебных заведений Украины во второй половине XX столетия, которая состоит из трех групп источников: 1) работы, анализ которых дал возможность разработать методологию исследования; 2) работы, основные положения которых являются теоретической основой исследования; 3) разнообразные документы, в которых в конкретных фактах отражено развитие кадрового потенциала вузов Украины в исследуемый и предыдущие отрезки времени. Доказано, что использование этих источников в комплексе дает возможность проследить особенности, выявить тенденции и закономерности, обосновать принципы, разработать программы и модели управления развитием кадрового потенциала университетов, реализация которых станет залогом успешного вхождения украинских вузов в мировое образовательное пространство.

Ключевые слова: источниковая база, документ, высшее учебное заведение, кадровый потенциал.

Summary

M.V.Razorenova

Characteristics of the Resource Basis of the Research of the History of the Development of the Staff Potential of High Educational Establishments in Ukraine

The structure and compounds of the resource basis of the research of the history of the development of the staff potential of high educational establishments in Ukraine in the second part of the 20th century have been grounded in the article. It consists of three groups of sources: the work the analysis of which enables us to develop a methodology of the research; the works the main points of which are the theoretical basis of the study; variety of documents, in which the specific cases of human resource development in the Ukrainian universities during defined period and earlier have been reflected. The use of these sources in complex has been proved to enable tracing the peculiarities, identifying the tendencies and regularities, grounding the principles and working out the management programs and models of the development of the staff potential of the universities. The implementation of the enumerated above is the guarantee of the successful accession of Ukrainian universities to the world educational space.

Key words: resource basis, document, high educational establishment, staff potential.

Дата надходження статті: «1» жовтня 2013 р.

УДК 37(477)(092)

І.Г.РЕЗНІЧЕНКО,
аспірантка
(м.Умань)

Видавнича діяльність О.Русова як шлях до просвітництва

На основі дослідження значної кількості джерел, включаючи маловідомі архівні документи, розглядається журналістська, редакторська та видавнича діяльність відомого вченого, етнографа, фольклориста, громадського діяча Олександра Олександровича Русова. Аналізується його участь у виданні таких часописів як: «Киевский телеграф», «Труд», «Киевская старина», «Хуторянин», «Украинский весник», «Страна». А також висвітлюється роль О.Русова у справі просвіти українського народу та його внесок у громадсько-політичне та суспільне життя України.

Ключові слова: О.Русов, журналіст, редактор, видавнича діяльність, громадський діяч, просвітництво, періодичні видання, український часопис.

Друга половина XIX – початок XXст. в історії української культури позначенні заснуванням значної кількості газет та часописів, які стали джерелом різноманітної інформації, а також